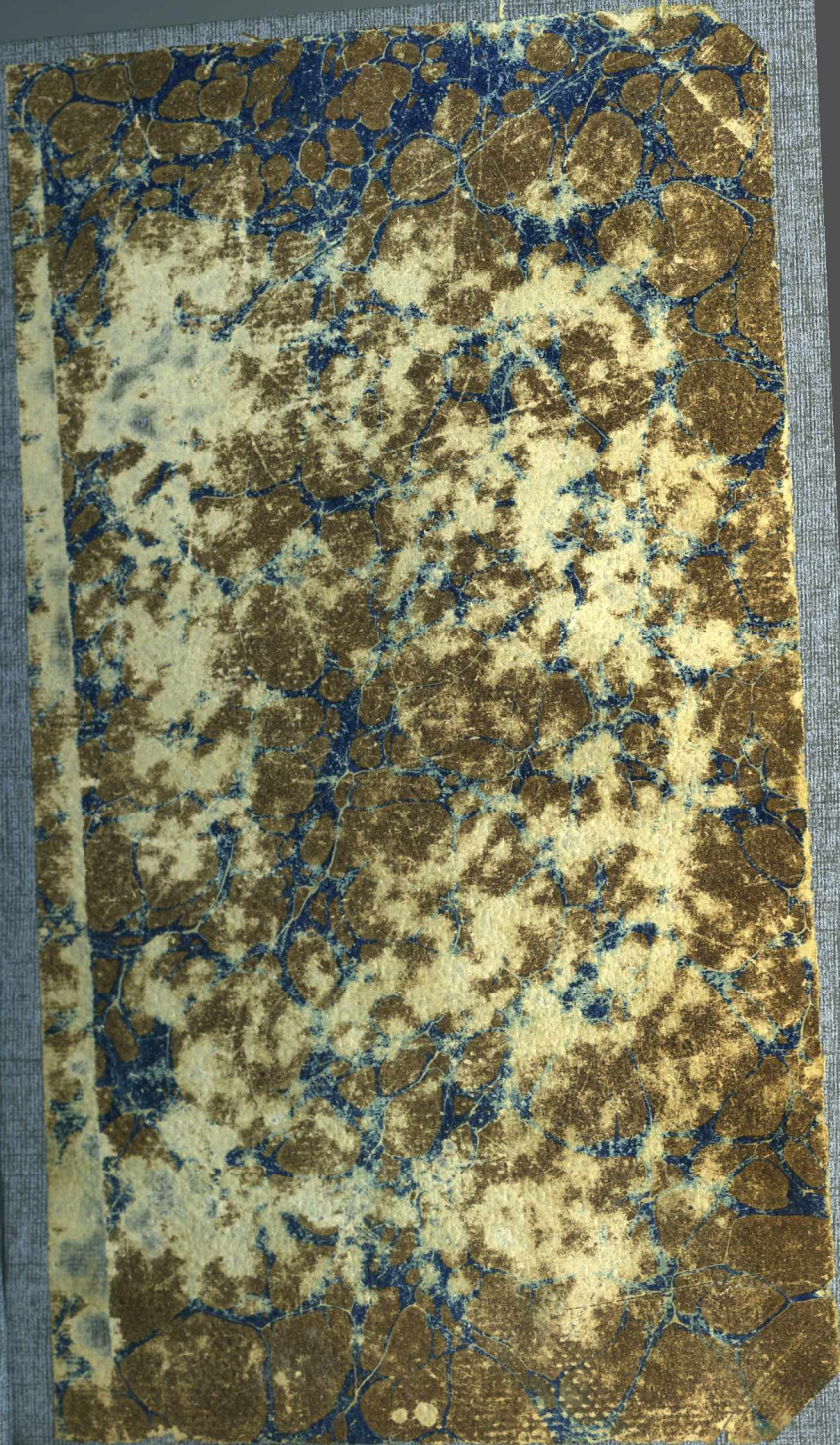

Politikai
röpiratok.

104.

104
818

Dr. BALLAGI GEZA.

6.

Kazinczy Gábor

május 27-én tartott

b e s z é d e.

Midőn napirendünk egyszerti ígéit látva: „az országgyűlés teendőiről“, e feladat nagyszertiségét, a tért, a hol állunk, a viszonyokat mik közé ékeltetnénk, a látpontok magasságát — honnan, ez idő szerint, hazánknak házi ügyeit is tekinteni szűkség — önrzésemmek szegénységre utaló mértékével egybevetem: esakis a kötelesség parancsa az, mely némán maradni tilt. Mig a szív érzése arra vonzaua, hogy Mariusként Carthago dőledékein, a fájdalomnak üljük gyászstünnepét, megadással várva az igazságos Isten ítélőszavát: a polgár tartozása: egy évezred fel-dult creatioinak romjai között az új élet jelenségeit buvárlani, fáradalmait keresni, kitörteni szemeiből a könnyit, hogy látását ne fátyolozza el, és megállni és kiállni a gyötrelmes tusát a politikai ész és a hazafias szív között; korbátokat vonni egyéni hajlamai és szenvedelmei köré, hogy a közszabadság majdan annál tágabb téren mozogjon.

Mig a törvényhozás teendőit, a saját tűzhely körül, a pillanat szükségei tűzék ki s körét a történelmi jogtér meghatározó: az iránytűt, merre és miként, keblében s agyában hordozá kiki. De mióta a forradalmak zászlaját, e hadjáratot a létező jogalapok ellen, fölzendült tömegektől fejedelmi kezek ragadák ki, jelszavul ezt s nem semmi mást, tűzve föl reá: Vae victis; mióta a siker, nem csak a társadalmi, hanem a közélet merényeinek is szentesítő pecsége lön, s a jog és törvény ellenében vívófélül az erő és hatalom állított: népek és egyesekre nézve veszendőbe ment azon tartalék, mely mindent megilletni ovakodik.

A tények politikája ez: fél és bíró együtt, nem respectál semmit, csak a mi erősebb; az egyetlen a mit áhit, a hatalom; az egyetlen a miért pirul: ha játékában megbukott. Igen, játékában, mit csataterén és diplomatai jegyzékekben, elvek és törvények, élet és halál fölött, tüzöget. Népek és kormányok — két hatalom, két tábor, szemben egymással; ha szünetel, hadjáratának tervezetét tanulmányozza; szövetségeket köt és bont, a jelentkező plus s minus szerint. Törvény az érdek; jog a hatalom. — Ösvénytelen éj ez, mit koronként, mint felgyuladt tüzvész, a szenvedelmek kitörése világít át; háborgó tenger, min, rengő naszádként, messze a révtől, viv és küzd a mi mindenünk is: Magyarország ügye. Ki felel a következő pillanatról, melyben minden hullám egy-egy bérczezé tornyosulhat? s vészszé dagadhat a szélesönd? ki tudja, van-e s hol van rév, mely megpihenni hagy?

De azt tudja e nemzet, hogy — legyen bála istenének — ki az, kire megnyugvó bizalommal tekint, mert e jellem szent vértjén, mint tündérregéink hőseinek gyémántpaizsán, „nec civium ardor, nec vultus instantis tyranni“ csorbát nem bir ejteni, és:

..... Medium non deserit unquam

Cœli Phoebus iter, radiis tamen omnia lustrat.

És ha végig tekintek a tanácskozás eddigi folyamán, min előttem, miként megilleté, terhelt hajókul azon egy rév felé, annyi kincsset vitt már a mély ügyismeret és hazafiui hűség: hiúságom a hallgatást tanácslaná. Azonban a gazdagnak aratása után a takarékos kalászszedő számára is fönmarad, ha más nem: a remény; és mert azoknak, kiktől

szót teendek, gondjuk vala, nehogy emlékezetünk lapjai türesen maradjanak, s a magyar ember lelkében megapadjon azaz érzés, mely — miként a Rhone folyam, koronként a föld alá merül, de futását folytatja ott is, addig is, míg ismét meg ismét a felszínre tör: szabadjon merénylenem, hogy azok közé soroztattam, kiket sz. Ágoston „venditores verborum“-nak nevezett. Elvtársaim ékes és kimerítő előadásai nem csak helyzetünket deríték föl, sőt a mi „beteg emberünk“ (Ausztria) számára is megjelölék a gyógyszereket; ők a dologról beszéltek, szabadjon immár nekem a dolog körül ejtenem néhány szót.

Táblabirói őszinteséggel azzal kezdem azt, hogy elmoudjam önöknek nyílt hitvallásomat:

Valamint az alkotmányás monarchiát, nem annyira elméleti meggyőződésből, mint történelmi okoknál fogva, azon szükséges formának tartom, mely áthidazó kapesot sző a mult hagyományai s a jövő fejleményei közt;

s miként a természetben, ugy a népek életében vannak időszakok, midőn a történelmi fejlődés mintegy szünetelni látszik, de isten által kijelölt ösvényéről, mielőtt befejezte, le nem lép soha:

Ugy multunk megtagadása, a jövőről gyáva lemondás lenne, ha a magyar szemei előtt végcélként más egyéb lebegne, mint édes hazánk ügyét azon ösvényre vezérelni, mit történelmének első félezeade kijelölt.

Ugy viszont, a persák példabeszéde szerint, ha saját házad fedele üvegből van, ne dobálgass kövel a szomszéd ház fedelére.

Mióta a habsburgi szerény vár urát 600 év előtt a római szent birodalom élére állitá a sors egyik véletlene, valamint ő életfeláldásaul, ugy utódai hagyományos köteleztetésökként tarták szem előtt, e véletlen örökséget biztosítani s gyarapítani: két jellemvonás az, mely veres fonalként szövődik át e ház történetén: a családi érdek s az absolutisticus irány. S valljuk be, hogy a hűség, mit ez ösvényről sem a változó sors, sem annyi nemzedék különböző egyénisége letériteni nem birt; hogy azon szivós kitartás, mely annyiszor kiállta, tulélte a súlyedést, a megalázást; az a hitszerű ragaszkodás, mit a kétségbeesés nem birt megtörni soha, s hű maradt magához

egyiránt, midőn a Habsburgok öröksége fölött a nap le nem szállt soha, vagy I. Lipót halálakor 600 mérföldnyi területre apadt le: mindez, valljuk be, e ház rideg történelmét bizonyos meglepő, mondhatnók, mysticus világításban tünteti fel. Azonban, közelebbről elemezve: e politika a rövidlátásé, minek teendőit, napról napra a közvetlen süker tüzi ki; a kisszerűségé, mely önérdékének szűk gyűrületéből kiemelkedni nem bír; tehát, végeredményben, az öngyilkosságé.

I. Péter czár kezében az absoluthatalom korbacsa ösvényt tört magas czélok felé s népe nyers tömegét egy nagy eszme eszközévé akarta képezni. Mit a Romanow-ház tőle öröklött, az nem szűk családi — az állami politika volt. Ennek bizományosául tekinti magát minden utóda; ez a nagy cél, mit megközelíteni tör; ezen s a messze jövőn, s nem a pillanat vívmányain csüggnék szemei.

A Caesárok utódai pátrimoniumként tekinték a koronát. Midőn I. Ferdinándot ismét a kedvező véletlen, mely úgy látszik, e dynastia védangyala, a sz. István birodalmához juttatá: egy szerzeléssel többnek tekinté azt, s érzék nélkül azon történelmi momentumra, mit ez „országok szövetekezése“ mutat: elégnék tartá, nemét a haszonbér-rendszernek alkalmazni reá.

Ha ő és utódai elég bátrak szakítani a multtal, s elég bölcssek követni az ösvényt, mit eléjük nemzeti nagy királyaink politikája kitüzött; ha a kereszténység ügyének elére állanak, s Magyarország missióját a kelet felé, felértve, hatalmuk természetes sulypontját Magyarországra helyezik: döntő álláspontot vívnak ki a jelenben, uraivá lesznek a jövőnek s a hofburgi kufár politika világtörténeti magaságra emelkedik.

Nem birtak, nem mertek, nem akartak. Az önzés sisyphusi konokságával, nyugaton Spanyol- és Olaszország barcztérein pazarlák el az erőt, mely kelet uraivá teendé, s inkább gyűlölvé az alkotmányosságot, mint a hogy még házuk érdekeit szereték: kockára tevék vajmi gyakran ezt is, hogy a mazt e nemzet szivéből, vagy legalább intézményeiből kiirtsák. Pusztítani hagytak az ellenségnek, pusztítottak magok, hogy majd a kétségbeesésig zaklatott nemzettel, mint meghódítottal, a „jūs armorum“ szerint

bánhassanak el; s ha nem sikerült — a minthogy akkor sem sikerült, midőn Magyarországot néhány nagy ur képviselte — a nemzetlenítés mérgező, s a zsbasztás halk vagy erőszakos politikáját követték. Kifelé a haza törvényes határait elvesztegetve, benn az előretörő nemzet jogos követelményei ellenében a concessiók morzsalékait nyujtogatva, s egyszersemind belső felosztás sárkányfogait veteményezve; feluszitva az anarchiát s a létező és ujonteremtett nemzetiségek igényet, zila népfajokból, a történelem meghazudtolásával, politikai individualitásokat gyártván.

Mi gondjuk reá, hogy mind ez izgatás nem egyéb, mint egy élethalálharcz manifestuma az ő szesz es Ausztria ellen; s hogy Magyarországot fogyasztva, metélve, azon hatalom kezére játsznak öngyikosan, melynek zászlaján a kettős kereszt ragyog, s mit Constantinként azon hit vezérel előre, mindig előre: *In hoc signo vinces.*

Mint a kertész, kést és karót használ, hogy fiatal csemetéinek tul-gazdag növényzetét czélszerűen szabályozza; de tudja, hogy az agg törzsre nézve más választása nincs, mint szabadon hagyni százados koronáját, mit a balta megdönthet ugyan, de kés és olló többé nem idomit: — Ausztria eme hagyományos rendszerének és állásának az tehát hibája — s tudjuk, hogy a politika hét halálos bűne együtteg hibának neveztetik — hogy a nemzet jellemét, történelmét s jogait ignorálva, szintoly természetlen és elkésett, mint önkényes s igazságtalan. Innen az az ellentétes viszony és benső szakadás a nép és trón között, mit, az eddig járt ösvényen, nem volt, és nincs és nem lesz, mert nem lehet semmi mód, mindaddig, mig Ausztriának mind politikája, mind positiója meg nem változik.

S eme benső háborunak egyik momentumát képezi az 1848. alkotmányos küzdelem, azon 11 évig tartott forradalom, mely reá következett. Sebhelyeit nem illetem.

Hiszen a szó elhalaványodnék, ha ecsetelni mérészlené, a sziv megszakadna véres emlékeinek sulya alatt. *Auferre, trucidare, rapere, falsis nominibus imperium, et ubi solitudinem fecerint, pacem apellant.* Hadjárat volt Isten és ember ellen; pusztita lelket és vagyont. *Si aerarium ambitione exhausseris, per seclera supplendum sit* — mit bánta! mi gondja, hogy a

pietas érzelme a trón iránt egy tükörlap, min bolutatot hagy egy lehellet is, sérelme pedig helyrehozhatatlan!

Mit gondolt vele, mit gondolt bármivel! A leg-hatalmasb forradalmár, a „tények logikájának“ vas karja kellett, hogy utjába álljon.

Mint az orvos, ki tanulmányozása tárgyává teszi a gyötrelmeket: szabadjon, visszapillantásként, pár szóval érintenem, mit nyerénk mi mind e veszteséggel, mit vesztektek ők mind e diadallal.

Poetai hajlamaink a politikában, Páris-ország mozgalmas népe felé vonzanak, mentséget találva balfogásainak, fátyolt borítva eredményeikre, s analogiákat keresve, a mik nincsenek.

A mi 1848-ki forradalmunk — ha annak nevezhető; én ugyan legfőbb dicsőségét abban látom, hogy nem az vala — nem socialis volt, mint a francia, hanem politikai. Nem a nép ténye volt, hanem az értelmiség cselekvénye; bilincseket tépett el, azok által, kik arra jogositva voltak. Midőn a törvény ígéit a harczok riadója akarta elnémitani: nem socialis rétegek és felekezetek álltak szemben egymással, a le gázolt önérdek gyűlötetével s az erőszak diadalmának bösz érzetével, az egykori positiók felett: hanem az összes nemzet alakult egy táborrá, tudván, hogy a véres koczka az ő s o r s a felett vettetett el.

A koczka perdült, vesztek, egyelőre. Miként Ilium csatáiban a vivók segédére alászáltak az Istenek: a Gondviselés akarta, hogy reánk nézve — miként a csigának sebhelyén fakad fel a drága gyöngy — e vesztesben legyen a diadal (s a diadalmaknak ára nincs); még a Danaus utódai, elmondhaták: még egy ily győzelem és veszte vagyunk.

A mi veszteségünk gazdag jutalma lön: az áldozás patriotismusa, melynek gyökérszálai az ephemer érdekek fölszínén tul, le a sziv mélységeig nyulnak alá. Aldozva megtanultuk szeretni a hazát. És megtanultuk, bármi drága áron:

hogy szenvedjen a nemzet bármit is — hagnján! meg nem bukott, ha meg nem hajlott előbb, mig ki nem merité minden erejét.

E két nagy eredmény okozta, hogy mig más hol, ily csapások folytán, a legjobbak is fájó resignatióval vonultak énjökbe vissza, s a bukást gyógyíthatatlannak, vagy csak úgy eltűrhetőnek tartják, ha

azt, sőt magát a hont is, elfeledni törekednek: mi, kikiról a világ, Isten maga elfeledkezni látszott, meg nem felekezénk sem a hazáról, sem magunkról. Antaus csatája volt az Heraklessel. Az öntudat s a kötelesség érzete fentartott gyötrelmeink sulya alatt. Sújtoltatánk; miként a vasból a kalapács ütése alatt a salak az, a mi kiporlik: minden csapás tisztita, erősbite. „Aláhullott a mi fejünk koronája,“ soraink meggyérültek, néhel pótolhatlanul: de a nagy egyesek helyeire tömör tömegek tolonganak ihlett lelkesedéssel sziveikben — csöppek, mikből az Ocean habverése alakul.

Adjuk meg mindenkinek a magáét, a reactionnak is. Bősz dühében nem látta, hogy a gondviselés eszköze lön a mi javunkra. Mig máshol a régi ellentétek visszaállítását megkísértve, a nemzet egyetemét rétegekre, mikre támaszkodhassék, ügyekvék forgácsolni: itt szemben foglalja állást a történelemmel, a jelen törvényes vivmányaival, a jövő jogosult reményeivel. Mind az a mit cselekvék, egy hadüzenet vala mindenkinek külön, az egyetemnek összesen.

S ime, anyagilag kimerülve, erkölcsileg megtöretve, kísérleteiben eljutva a „világ végéig,“ a bécsi kormány „megfordulásról“ gondolkozott. Nyilatkozása — politico-financiale operatum együtt — alamizsnával kínált kifosztogatott tulajdonunkból. S mégis a nemzet bölcs volt; tudta, satis cito incipit victoriam, ubi provisum fuerit ne vincare, a fegyvernyugvásnak tekinté a békekötés tárgyalása előtt. S aztán sz. Ágoston ildomos oktatása: Cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur.

Mik történtek october 20-dika után, ismerjük; tanui voltunk ezen alkotmányos mozgolódásnak túl a határokon; láttuk merre kacsint az, s tudtuk hová akarna ütni. A himes palást alól kifeketéltek a mephistói attributumok — a régi bécsi nóta, némi uj „verstärkt“ variatiókkal, — nem egyéb.

A horog nem fogott, a léphez nyulnak; kezet nyujtanak, kegyelemmel, mely elfutamló, mint az árny, kínálnak a jog helyett, mely örökkévaló, mint az Isten. Nem birtak elnyelni mint egészt: szeletekre akarnak metélui; nem tudtak megölni: akarják, legyünk, az ő kedvökért, öngyilkosok; megkísérlék e hazát megsemmisíteni: nem sikerült; akarják, tagadjuk meg önszántunkból. Dynastiai érdekeket állítottak

volt szemben velünk: a fogás elkopott, most a népeket akarják, s az új frigy foglalójául, Magyarországot ígérgetik.

Minden jelenség mutatja, hogy az alku izlenék; egyéb hibája nincs is talán, minthogy gazda nélkül köttetett. Jóltevőink akarnak lenni minden áron; nyakunkra tolják nagylelkűségöket. Hiába tiltakozunk, hogy nem kívánnak egyebet, mint hagyjanak bennünket a „magunk módja szerint“ üdvözölni, miként mi hagyjuk őket. Oly annyira nem irigyeljük a vásárfiát a mit kaptak, hogy részt sem óhajtunk belőle. S ha Isten addig éltei őket, hogy a „maguk lábán“ járni megtanulnak: örömmel üdvözlendjük a férfias cselekvés versenyterén. Addig hadd „dobzódjunk mi alkotmányos orgiáinkban“ — az osztrák szabadelvűség stylusa ez — hiszen a hangos csehek, a duzzogó lengyelek s mit tudom én még kik, ott ülnek velők, együtt, szép rendben és csendben és testvériségben, az ideális öszbirodalom támoszlopai: nekünk elég ha azt hiszik, hogy mi nem odavalók vagyunk.

Van e kinézés, hogy — egyesek jóakaratu nyilatkozványain tal — mi ott megértessünk, hol a történelmi jogállás ellenében a tényleges hatalom, természeténél fogva, vajmi nehezen hall, s a balul értelmezett önérdék hallani nem akar? s az anomaliák mind e tömkelege nem lépteti-e életbe — ideiglen bár — azon természetellenes frigykötést, mely a szélzetek között koronként szövethetik?

E napokban érkezett meg „pütkösi ajándokul“ — s mint hitelesen állittatik, — az osztrák alkotmányosság jelenlegi képviselője, Schmerling ur közvetlen auspiciumai alatt, egy bécsi nyilatkozat a „Pillanat kérdés“ *) fölött. Ugy látszik, édes testvére az 1848-diki híres Staatsschriftnek; hasonló szándokkal, mint amaz: pressiót gyakorlani; óhajtom, nehogy hasonló eredménnyel, mint amaz. Nyájasan nyújtja felénk egyik kezét, ököibe szoritva a másikat, ha azt netalán elfogadnunk nem tetszenék. A szeretet örökönyűi ragyognak egyik szemében, míg a másik jó előre már a felett keserg, a mivel ő maga fenyeget. Legyen Schmerling ur nyugodt. E nemzet, ha kell, hallgatni fog megint, de a törvény szavainál egyebet

*) Die Frage des Augenblickes. Pfingsten, 1861.

nem mondand soha. Az insultatiók szunyogesipdelései, a méltatlanság fulánkjai, az erőszak tördőfései egyiránt nem fognak rajta. Az a gúny, melylyel „loyalitása rongyos köpenyét“ Schmerling ur tépdeli, szintugy nem téríti el, mint fenyegetőzése le nem riasztja azon ösvényről, mit a törvény eléje tűzött, habár Schmerling ur feledni látszik, hogy azon túlmenni szintoly tilalmas, mint meg nem maradni rajta.

És e bécsi nyilatkozat vádirat akart lenni nemzetünk ellen, s lön akaratlanul a legfényesb „diploma“, mit onnan nyerheténk: elismervén, hogy egy zászló alatt látja az összes nemzetet, minden rétege, minden színezetében. Ily egy zászló az, min nem fog a fegyver, mert rajta a jelszó ragyog: „Ha isten velünk, ki ellenünk?“ Ily zászlót csak követni, vagy széttépni lehet.

Az idősb Pitt egy interpellatiót eként válaszolt meg: „A tisztelt gentleman azt mondja, hogy Amerika daczol, majdnem nyílt lázadásban van. Örvendek, hogy Amerika ellenszegült. Három millió ember, kinek keblében a szabadság minden érzelme olyannyira kihalt, hogy önként rabszolgává hagyná magát tétetni, a legalkalmasb eszköz leendne arra, hogy mi is leigáztassunk.“

Pittet, gondolnám, Schmerling ur sem igen vádolhatja akár forradalmi intentiókkal, akár korlátolt nézetekkel; bíránd-e Schmerling ur a z o k i g emelkedni? A példa nincs tanulság nélkül.

S végre, szemben mind e világgal az akadályoknak, lesz-e azon honfitársainknak, kik ez idő szerint ügyeink élén állanak, elég erejük, a jogtért, mely megilleti, megtartani? Ki tudja; de azt igen: hogy feladni azt — hazaárulás. Nagy időkben Róma eként utasítá consulait: videant ne quid respublica detrimenti capiat. Mi méltányosak voltunk s vagyunk állásaink nehézségei iránt, tudván, hogy az erkölcsi támogatás, mit nekik nyújtunk, egyszersmind önvédelem; ők ne feledjék, hogy kivételes állásuk az, mely a közérületnek gyakran rosztalását, neha indignatióját hallgatásra birta, s hogy a nemzet nem a positiók, hanem az egyéniségek iránt viseltetik e bizalommal; mily megtisztelő e bizalom, egyszersmind az erkölcsi felelősség egész súlyát hártja reájuk.

S még egyet az urakhoz ott a Lajthán tul.

Az ó világ kerekzetét a fejedelmek intézék; ők szabták meg a hadviselés tárgyait; határait ők tűzék ki. A nép vívott, győzött, bukott, teendője ez volt, nem egyéb. Egyetemes conflagratio lehetetlen vala. Az idő a szolgálcsoportokat uraik segédeivé, majd ellenőreivé tette; eszmélkedni készíté az elnyomottakat, a magokban gyöngéket, de számosakat egymáshoz utalta, s kapcsolatot szőtt a hadviselés s a polgárisodás között.

S ime, mintha a csatarendek mögött egy második tábor állana — az eszméké, az ügyeké. Minden küzdelemben részt vesz minden nép tetteleg vagy elvei, reményei és aggodalmai által. A föld termékei, az agy eszméi, a közjó érdekei egyiránt a „világ piaczára“ özönlének. Egy pillanat eszméket érlel meg, mik századokon át pihentek, mint a mag, míg a tavasz napsugára megjő; döntő tények lépnek pánczélos Minervaként előtérbe, miket egykor oly könnyű s kényelmes volt el-elholnapozni; — „örökre“ számított kapcsolatok bomladoznak, miként a népek valódi érdekeinek szövődése követeli.

Mi nem mystificáljuk magunkat. Él-e még vagy meghalt-e már a magyarok hazája? hogy e kis kérdéssel nem törődik a nagy világ, s bőrzéjén a mi elavult diaetális artikulusaink, elpendült fejedelmi esküink — mint az osztrák papirok — nem tartoznak a „keresett“ cikkek közé: vajmi bölcsen tudjuk mi ezt. De tudunk ám többet is. Azt, hogy e kis „magyar kérdést“, még Schmerling s a „Szajna-parti békecsászárnál“ is nagyobb hatalom: az idő vette patrocíniuma alá s mögötte mindinkább színeződik egy második, mely egy kis fejtörést, maga a nagytekintetű Reichsrath daczára is megérdemel, s mely azt a híres „beteg embert“ nem illeti közelebből, mint mindazon területet, melyen e kérdés szárai, meg annyi kanóczként, tovább szövődnek.

Életnek és halálnak kérdése az a nyugat és kelet között, de, s az az első sorban, az osztrák birodalom létezése fölött.

A németekről tevén szót, szabadjon azt, „egy füst alatt“ megoldanom.

Tisztelt társaink Szalay és Eötvös szelleműs szónoklata diszpalástot szőtt a német-magyar ügy fölé, elfödözni képes e kérdésnek — ha volna — gyöngé oldalait. De a német alatt nem az ő német-

jeiket oda künn, s nem a magunkéit ide benn, szoktam én, például érteni. Kalapot emelek magam is a gross Deutschland derék és tudós népe előtt, habár megnyugszom, hogy nem tartozom közé; teljes méltánnyal viseltem mind az iránt, a mit tett vagyis a mit nyomtattatott, habár ez irodalmi tömeg koronként az alexandriai könyvtárra és Omárra emlékeztet is; s szívem mélyéből elismerem, hogy e hazának áldozatosb, nemzetiesb érzésű gyermekei nincsenek, mint a mi németajku társaink. Ott van Szepes, Géza királyunk óta valódi telepe a patriotismusnak, a harc s közélet s az irodalom terén egyiránt; ott a Bánság németei, eme hősei a magyar névnek és martyrai a magyar ügynek; én szemtanu valék, mint üdvözölte mámoros diadallal, eme székvárosunk német ajku polgársága a tricolort, mit lerombolt háza romai fölé örömtől reszkető kézzel tüzött.

De van a németnek egy saját külön fajtája, uraim, mely ez officio születik, bureaukban él s acták közé temetkezik; a civilisatio missionáriusának hirdetvén magát barbár földeken: miként a hernyó, ha saját erdejét elpusztítá, seregestől indul vándorutnak megélni, emészteni. Föjlajánlja „jó szolgálatait“ minden ügynek, minden országnak a Tájótól a Néwaig; mert karját és tollát, szívét és eszét áruként hordozza a világ piaczára. Mind ez azé, a ki többet ad. Mindent kitelik belőle: barricádhős és miniszter, pörvezér és Alter ego, a mint jön, a mint kell. Adj a kezébe egy nemzetet, ő praeperálja úgy, miként kívántatik; rombol és szervez, rombolja a historiát s az életet, hogy botor agyának kísérleteit szervezze. És ha, mit Isten egyesite, neki feldulni sikerült, ha a romlás, eszeveszettség és enyészet magvait a szivekbe, az agyakba, az institutiókba lerakta; midőn elmondhatja s méltán: „utánnam az özönviz,“ — akkor, uraim, no akkor háta mögé veszi a mit csinált, Rómába megy, symbolamaul választja a keresztet, mint „unica spes mea“-t. És méltán. Mert hiszen egy üdvözítő isten az csak, ki az ő bűneit megbocsáthatja; megváltani nem képes ő sem.

Ez a faj, s ennek száz meg száz, nagy és kicsiny neme az, mit csendes vérrel megnevezni sem bír a magyar, mert ez ostorozza, mint Isten egykor Egyiptomot, de ezernyi formában s három század óta. Ez a faj az, mely századról századra, nemzedékről nemzedékre bős kitarással kongatja barbar fajunk

fölött a halálharangot, s azt tudományos emberiségi s politikai okoknál fogva s zűkségesnek hirdeti; mert hiszen harezias apáink emlékezetét különben is fenntartják majd az ő történelmi „Handbuch“-jaik; ez a faj az, mely — miként a római triumphatort bérlett csöcselék insultálta utjában a Capitol felé — nemzetünk legmagasztosb tetteit, az augsburgi csata óta a mai napig, gunynyal és epével dobálni meg nem szünt, és mivel caluminare audacter, tamen aliquid haeret, tolla örök mozdonyával örli le a magyar becsületes nevét.

És e faj tartá föl ős hagyományként a nép ajkain: midőn Lehel vezért Konrád császár kezébe adá a balszerencse: a vérpadon — nem! a bitó előtt, mert a német azt, kit megöl, meg is akarja becssteleníteni — csatakürtjét kérte még egyszer elő s midőn rajta az utolsó riadót elharsogá: a császárt sujtá agyon vele, mondván: menj előttem az alvilágba, hogy ott szolgálam leendj.

Visszaélek, érzem, az önök türelmével, uraim, mindamellettt kénytelen vagyok azt kikérni, egy kérdést illetvén még, mit a jelenkor bonyodalma az elméleti vitatás szerény háttéréből, hol nyugovék, a fölszinre, de sőt az előtérbe sodrott.

Az ugynevezett „nemzetiségek“ kérdését érintem.

Minden kor terem magának egy jelszót, melyben a jogos igény s az ábránd egyiránt formulázva találja mindazt, mit a létező állapotok ellenében, fegyverül sikerrel felhasználhatni vél. Miként egykor a fejedelmek isteni joga, majd a vallás és hit eszméi egész világrészeket hoztak mozgalmába s gyakran öntudatos irány nélkül sodrották tova magukkal, uj ösvényeken, uj czélok felé s dulva és irtva uj alakulások magvetői lőnek: úgy látszik, hogy korunk keresztes háborúi a „nemzetiségek“ zászlói alatt vivandják meg hadjáratukat a történelmi állam és társadalom alapjai ellen.

Chaoticus bonyadalom, melyben jogosult igények és vakmerő követelések, az ábránd jóhiszemű lelkesedése s a léha önhit együtt tolong a szereplők előtérébe. „A hódítás őrszelleme“, „az erőszak uralma,“ s viszont: „a történelmi jog,“ az „álladalom életfeltétele“ meg annyi jelszó, ott a hol és miként a politikai érdekek sugallják.

Legyen így vagy úgy: a kérdés van, tehát nem ignorálható. S eltekintve a roppant szinteren, mit — tovarapódzó gyuladasként — elfoglal; s azon tömegek nagy számán, mik, s már cselekvőleg vagy szenvedőleg, rajta helyt foglalnak; elmondhatjuk: oly mozgalomnak nyíltak meg zsillippjei, milyen ez agg világrészt a népvándorlások korszaka óta meg nem rengető.

A fogalmak bábeli zavara csatárlánczként nyomul előre; a pusztta erő t állitni ellen ébe, konok-ság; gyöngeségből hátrálni előtte, helytelenség, sőt veszély. *Salus reipublicae suprema lex, le- és fel-felé.*

Kétségtelen, hogy a nyelv analógiája, s még inkább identitása, hatalmas kötelek a népek között, és miként a *phisicai conformatio* a fajrokonság jellegeinek egyike: de döntő politikai súlyát, a hogy némely oldalról állittatik, el nem ismerem. Van ennél egy csalhatatlanabb criterium: a történelmi együttélet által kifejlesztett közös szellem és geographiai fekvés, mely a határokat kijelöli, s az ezek közti elemeket fusióra utalja. E két kapcsolat hatalmasb minden egyébnél, mert alapja a vér, a föld, a történelem.

A fajrokonságnak ethymologiai, a nemzetiségnek történelmi alapja van; s a geographiai *positio*: egy, az emberi intézmények felett álló törvény. +

Ha egy nemzetben elég életösztön van, hogy egy államnak lételt adjon, s maradandóságot biztosítson: kell, hogy lelkét és szellemét az egyetem szellemi mediumává tegye. A politikai nép (nemzet) s a népségek közti ezen küzdelmet végig víta valamennyi nagyobb nemzet, s büszkén utal eredményeire.

A francia szabadság, testvériség s egyenlőség zászlaját néhány sebhely lyukgatá meg: most fenn hirdeti, hogy „az ő kardja tárta fel a jövőt a nemzetiségi jogok számára“, kevélyen utalván honára, mely az „unitas példányszerű typusát mutatja.“ A nemzetiségi eszme, fegyver az ő kezében, miután benn nincs mit tartania tőle; apostola lön diadalmas harcok után. Nyelve a világé, mig Lothringen és Elsass lakossága ma is tolmácsok által közlekedik bíróságaival; s mig tudósai, Julius Caesar tanuságára

hivatkozva, tartogatják emlékezetben, hogy az egykori Gallia a Rajnáig és Alpokig (beleértve a „Schwajzot“) terjedett.

A Pyrénéken átnyult a celta és gallus faj: geographiai helyzete folytán beolvadt az iberekbe.

S Wales és Scócia (az egykori Caledoni) celta népségeinek semmi faj-analogiája Anglia szláv és angol, iber es gallus lakosaival; az alap-typus körvonalait nem bírták elmosni a századok: s ime az angol államélet és tudomány, népiségek roma és maradványaul tekintti, miknek nincs joguk követelni, hogy éljenek.

S mikép bántak el a mi kedélyes atyánkfiai s tudós tanáraink a németek, a magok szlávjai irányában? Felelet: a hol „assimilálniok“ nem sikerült: kiirtották őket a „polgárisodás javára.“

Nem tudjuk-e, hogy Hannover és Mecklenburg, Holstein és Anhalt, Poroszhon és Ausztria nagy részének lakossága tót volt; Hogy Hamburg és Lübek, Rostock és Schwerin szláv knézek tót nevű székheleyei voltak? a szlávok alapíták Lipszét és Dresdát, s hogy az egykori linónoknak egy század előtt még saját nevű napjok vala?

Nem tudjuk-e, hogy Albert a Medve, valódi kereszties háborut viselt Brandenburg szlávjai ellen; hogy egyik utóda halálos büntetést decretált a szláv nyelv tanítóira, s a Fridrikek vértelen, de irtó hadviselést Pommern, Silésia, Posen nem német ajku, tót, nem jövevény s „bekéredzett“ lakossága ellen, fennen magasztalja jelenleg is a higgadt német „közvélemény“ s áldja a német tudomány és hazafiság. Hiszen mind az, a mi történt, a nagy „einiges Deutschland“ érdekében vagon.

S vajjon miként járt el a mi parányi „barbár“ nemzetünk, s nem kivételesen, egyes korszakok nyomása folytán, hanem egy egész ezred folyama alatt?

Mióta az első magyar király, hagyományként öröklé utódaira szent tévedését: „Unius linguae, uniusque moris regnum imbecille et fragile est:“ a magyar állam egyik életkérdése, megfejtés helyett, kimélettel utaltatott tova, a latin nyelv uralma feleslegessé tevén azon népiségek egybeolvadását egy magyar állammá, mire fejedelmeink, előbb vallási, majd közzgazdászati tekinteteknél fogva, tárt kaput nyitottak.

A kiket közénk hozott az inség vagy reménykedés: e „hospesek“ iránt mutat-e fel bármely nemzet e földön oly nagylelkűséget, mint a magyar? Felleljenek azon törvények és kiváltságok, mik két századon át mind e betoluló népcsoportnak autonom állást biztosítának, sőt *statut in statu* engedményezének.

Mutasson fel országot a világtörténelem, melynek székvárosában a „hospes“ lakosság hivatalképtelenné decretálható a haza fiait; melynek törvényhozása egy bemenekült idegen faj irányában századok előtt már kedvezőbbleg nyilatkozott saját polgárainál? de sőt mutasson fel a pusztaszeri alkotmányozó gyűléstől az utolsó szegedi országgyűlésig egyetlen egy törvénycikkelyt, mely egy népiséget, mint olyat, sérelmesen illette!

S imé! épen hazánk kebelében, előbb a sajtó halk terén, az osztrák *censura* sasszárnyai alatt, indult meg az a mozgalom, mely most Pozsonytól Belgrádig, Várasdtól Brassóig veti el lüktetéseit.

Magyarország alkotmányos institutióinak védelme alatt a közhatalomnak — mondhatnók — szemláltára, s a „nemzetiségi“ törekvések palástja alatt egész hálózata szövődött a magyar álladalmat lételeben megtámadó fondorlatoknak.

A cseh-tót párt az egykori marahan birodalom területét „foglalta le“ magának.

Az illyr egy déli Slávia magkövét képezgeti. Az oláh Dacoromania Váradtól a Dniszterig fogna nyulni, míg mind ezt bekoronázná a nagy Panslavia, a földteke lakosságának $\frac{1}{10}$ részével, hivatva egy birodalmat alkotni az Athos hegye és Pommern, Szerbia és Boroszló, Stambul és Pétervár, Kamacsatka és Japán között.

Mind ez nem volt titok előttünk, s mindezzel szemben, megosztók a szabadságot, nemzeti létünket testvérileg, hogy a természet, a történelem s a törvény kapcsolatát a jog és hála áldása szentesítse.

Mi védtük a szabadság közös tulajdonát, azok ellen, a kik el akarták rablani, hogy megtartsuk azok számára is, a kik elutasíták.

Együtt buktunk mindannyian. És mi nem néztük sebeink helyeit, midőn a testvérek szenvedése szóla: megosztottuk filléreinket, miként jogain-

kat megosztók; szívünk részvéte a jelen fájdalmában, részt ada a jövő reményeiből. Egyebünk nem vala.

S most?

Súlyedező hajóban feledje önmagát kiki, most menekvése az egésztől feltételeztetik. Mentsük meg, tartsuk meg magunknak e hazát; hiszen az olyan mint a szív: szeretetéből egyenlő osztalékot nyújt egy világnak, de önmaga megoszthatatlan.

Jó és balszerencse közt, künn és benn egy ezred óta viv a magyar; elveszite koronaként mindent, csak e hazát nem, és mig maga él, nem fogja soha. Egy maroknyi por szent földéből mint áru, elharácsolása volna őseink szent hamvainak, mik ott pihennek, árulás volna a természet ellen, mely egy országgá tevé e hont, s nemzetünk istene ellen, ki, a mult fejében fentartá számunkra a jövőt. †

Európa s Ázsia tusái közé, előrsül állítá ki egykor: a keresztyénség védbástyája volt a keleti barbárság ellen; most az északi ellenében, a nyugoti polgárisodásé lön; szirtfok, mely a szlávság nagy tengerét egybeáradni nem engedi; hullámverése nem csak őt, de elnyelné mind azt a tért, minek védbástyája ő.

De nemzetünk egy más eszmét is képvisel, s ellenében a nyugati subversiv irányoknak. A legitimitás magas eszméjét.

A forradalom, mint a tűzvész háborog tova; irt és hódít eszméket és országokat. Mi vagyunk a jogalapok csatárai egyedül; nem kell sem több, sem kevesebb.

Párttűző zászlók alatt csatáznak a népek és fejedelmek: a mi zászlónk az egyetlen, min e jelszó áll: a törvény! nem több, nem kevesebb.

Jöhet idő, midőn még egyszer meg kell mozdítunk e hont: a föloszlás eszméinek hadjárata ellenében. E küzdelemtől sem riadunk yissza, mert igazságunk érzetében erősek vagyunk — tehát méltanyosak.

Hadd jöjjön tehát a minek jönni kell. Megkáromlása volna Istennek, hinni, hogy az életkönyvéből e nemzet kitörölve lön, melynek egész élete egy lovagregény vala, magas eszmék s idegen érdekek nagy-lelkű védelmében; s kitörölve lön azért, mert az örök igazság és jog elveit közös tulajdonná tevé; s kitörölve lön most, mikor az absolutismus menykövezése

közt a népek és világok urának ítélő szava menydörög.

Nem! — E nemzetnek itt, e haza földén, „melyen kívül a nagy világon nincsen számára hely,“ hivatása van, szenvedésekben gazdag, mint a vértanuké, de magas mint az örök dicsőség. Hiszszük és valljuk ezt. E hit az, mely a roskadó erőt felvillanyozza, a lelkesedésnek szárnyakat fűz, a szenvedésre megadó ihletet harmatoz; delej, mely az események éjelén átvezérel; hatalom, mely megleli mindig választottjait, s egyest és egyetemet búbajos hatalommal tesz eszközévé.

Ki oly gyakran illeté szivünk legbensőbb hujait, mert néma érzéseit édes dallá szövi, mondja:

„Az ég egy kincset ad minden hazának,
S a nép megőrzi hiven birtokát.“

Ez a kincs, uraim, a magyar álladalom eszméje.

Történelmi szükség volt-e vagy ábrándos ösztön, nem tudom; de hiszem, hogy egy megnevezhetlen hatalom volt, mely őseinket hazájukból megindítá, el az ismeretlen nagy világ felé; vitte diadalmak és veszteségek közt, csaták és eszmék harczi közt, társ- és rokotalan; e nemzet tudta egyedüliségét, de hitte, hogy vele van hatalmas Istene, s ő vezérli előre, mindig előre a cél felé, mely, mint az elfutamló látkör, előtte lebeg.

S földet hódított, s hazát teremté magának. Csátár és apostol, kezében fegyver, mely véd és öl; agyában bölcsesség, mely számít s mérlegel; kebelében gyermeteg becsületesség, mely hinni és megbocsátáni tud, s az ármánys árulás szövedékei közt azon egyenességgel járdal, mit az erő önérzete nyujt.

S ime a kornak, mely egy új világ szülemlesi fájdalmaival vivódott, minden nyoma elsöpörve lön, mint a fergeteg, mely fenn a levegőt megtisztítja ugyan, de lön a földön csak romokat hagy; országek és népek a regészet rejtelmes feladványaivá mosódtak el — a magyar álladalom az egyetlen, mit mind e vész megrengetni igen, elsöpörni nem birt soha.

Az áradat, mely a Koustantiu világbirodalma felé tolult, s eltemette Hellást és Bizánczot; mely elébe gátat vetni a Haemus bércei nem bírának; mely a Duna, Dráva és Száva partjainak szláv és oláh népiségeit elseperte; s mely, úgy látszott, hi-

vatva van : végrehajtani azt, min két évezred előtt a persa világhatalom megtörött, s Európát Ázsiává tenni fenyegeté : — az ozmán erőnek a mi fajunk monda netovábbat. A mi parányi fajunk egyedül : mert hiszen segédkező barátaink a „kereszténység bástyájává“ keresztelék ugyan e hont, de tekinték a kereszténység közzsákmányául.

És immár három százada, hogy nemzetünk élete egy más, állandó hadjárat történelméből áll, azon hagyományos politika nyílt támadásai s titkos ármányai ellen, mely a Mátyás király palotáját, a német császárság szállodájává s szent István birodalmát a szűk Ausztria provinciájává akará sülyeszteni. S eltekintve e három század győzelmein : sem pirulni nincs okunk, sem kétségbeesni. A fegyver és szellem tusái, kül- és befelé — mert hiszen a magyar királynak legernyedetlenebb ellenfele az osztrák császár vala — a szabadság történelmének örökké ragyogó lapjai maradnak. Közben szép hazánk elpusztított ; nemzetünk némely rétegeinek jelleme megmérgezve lön ; elszegényedve, megfogyva, vérezve, eldarabolva ; nekünk, annyi hála fejében, csakis büneinknek köszönve, egy sajátunk maradt megtörhetlenül : ihlett hitünk Magyarország jövőjében. Ez volt a zászló, mit a diadal igen, a becsület el nem hagyott soha, mert az összes nemzet övezé körül : a nép, mely tömeges hatalmát az értelmi felsőség vezérletének adja bizalommal, tudván, hogy a magyar aristocratiának elsőseget az adott, mert vagon és véráldozatban meghaladni nem hagyá magát, s midőn a fegyver kihullt kezeiből : az eszmék zászlaját ragadta meg ; s e hadsorokban is első megint ; miket egykor fegyvere kivitt : kiváltságaival tölté be ő maga a szakadást a nemzet osztályai közt.

S itt állunk, nagy és sötét idők s óriási feladásunk küszöbén, az összes nemzet képviselői „megfogyva bár, de törve nem“, lépteink alatt érezve az üszköket, „impositos cineri doloso“, s keblünkben a multnak sebeivel és — tanulságaival.

A politikát egykor az exigentiák tudományának mondák : legyen erőnk ez utalást követni. A positiót, a hol állunk, nem mi adók, de elfogadtuk, hazafiui kötelességből ; óvjuk meg mint szent bizományt, „nihil credendo et omnia cavendo.“ Legyünk hív védei az igaz ügynek, szilárd csatárai a méltó

igényeknek, higgadt vezetői a bonyolult fogalmaknak, s őszinte tolmácsa a jognak, mely soha méltóbban, mint most, általunk, e trón irányában nem nyilatkozott.

Viszont bizonyítsuk be, hogy e nemzet ismeri magát és helyzetét; ez ismeret szilárdná és méltányossá teszi. Nem provocál, de nem tágit. Mandata fortis urget imperosa quies. Magyarul ország csak mint állam mérközhetik.

Uraim, soha nemzet képviselőin súlyosb felelőség, mint a mi vállainkon, nem feküdt. — Kérdésbe hozva, a nemzet élete s egyesek existenciája, egyiránt. Mennyi bonyodalom, mely e 12 évi rendszeres anarchia után megoldást — mennyi kérdés, mely (s ily előzmények után!) kiegyenlítést, mennyi szenvedés, mely enyhületet, mennyi remény, mely teljese-
dést vár!

A magánviszonyok ezernyi életkérdése az, mik felett damoclesi kardként csügg a bizonytalanság, mely ólomsúlylyal nyomaszt a közélet fölött; az egyes, mint a nemzet, ingatag alapokon érzi lételetét, mint a legközelebbi perc esetlegei megrendíthetnek; megszokja a mának és a mában élni, a holnapra gondolatlanul, s a stabilitás azon érzéke, mit az államélet szintugy nem nélkülözhet, mint a családíság, mindinkább eltompul s gyakran az anyagi és erkölcsi lét árán. Aztán ne mystificáljuk magunkat. A negatio, ha tulmegy bizonyos határokon, rothadássá lesz; nincs türehtlenebb állapot, mint hosszabb időre, a chaoticus; a rendezettség, a köz- és magánállapotok biztonsága szintoly ösztönszerű követelménye az emberi kebelnek, mint a szabadság; s ki azt bármi oknál fogva hátráltatja: jóhiszeműleg is a reactió kezére játszik.

És ha ez országgyűlés eredmény nélkül oszlanék el, utána más alig következhetik, mint a chaos, vagy oly rend, a mi ennél nem kisebb csapás, mert ezt az önkény számunkra, nélkülünk szervezendí.

S a szépelgés gyanuja nélkül mondhatom, hogy egy testületet, hol az elv egységét csupán az árnyalatok különbözése színezi: tehetségekben fényesebb utódok követhetik, de jóakarásban, hazafiui érzésben meghaladók, nem.

Miként van rideg köteleesség, mely az egyént oda utasítja, hogy ne akarja megmenteni, sőt dobja oda, ha kell, életét: e tartozás sujtolhat néha egy

nemzetet is. Vannak kérdések, mikén megtörhetik, sőt, ha kell, törjék meg ez országgyűlés: de bölcsen tanit Thukydides, hogy a közügyek legvészesb baja: az elsietés és a harag. Ne minket sujtson e felelősség. Nincs magasztosb feladás, mint Tacitusként „victoriam consiliis et ratione perfici”: ne mulasztunk el semmit, mit a törvény nem tilt, kötelességünk megenged. Itéljen aztán felettünk isten s a világ.

A nemzet felsége felett csak isten van; mellette csak a fejedelmi hatalom. Közügyeinknek történelmileg megállapított vitelrende, s a magyar birodalmat képviselő eme ház méltósága egyiránt igényli, e hatalommal lépni érintkezésbe közvetlenül, s tőle követelni vissza elidegeníthetlen tulajdonát: őseinek 1848-ban csak formulázott örökségét.

Aldozatokat kívánhat a rideg jelen — e nemzet nem fillérezett soha — a jövő Isten kezében van; de a multat megtagadni, az több volna, mint honárulás — az becstelenség volna.

Követeljük tehát: hogy a *pragmatica sanctio*, mely a dynastiának, a nemzet *liberum votuma* által, a szent István koronáját adá, a kétoldalú szerződésként legyen kötelező, 1723. 1, 2, 3;

hogy az 1715: 2. t. cz.-be megállapított eskü, mely a magyar királyt arra kötelezi, hogy az állam területét semmi részeiben el nem idegeníti, nem csökkenti, sőt lehetőleg gyarapítja, terjeszti, ne legyen irott malaszt, bár kül-, bár beltámadások ellenében;

hogy a nemzet birodalmának csonkíttatlan területén, oly függetlenül kezelje saját ügyeit, miként ő tartózkodik minden avatkozástól más országok intézkedéseibe, — 1791: 12. — Ennek folytán követeljük:

hogy az egész magyar állam összes fegyveres ereje, mint alkotmányos életének főbiztosítéka felett is csak saját törvényhozása rendelkezessék érvényesen. Lipót koronázási oklevelének 13-dik, az 1681: 8. t. cz. által megújított pontja, s a rendes katonaságot szervező 1715: 8., az 1791: 19. s 1840: 2. t. cikkek értelmében;

követeljük, hogy a nemzet vállaira nehezőlő szükségesnek elismert teher, s annak hováfordítása felett jogérvényesen ne egy idegen érdeknek szolgáló külhatóság, hanem a nemzet, a ki viseli, intéz-

kedjük, 1790: 19., 1808: 2., 1827: 4. szerint, s pénz- és kereskedelmi ügyeit saját jóléte igényei szerint rendezhesse, 1741: 14., 1791: 22;

követeljük, hogy a magyar apostoli királynak a nemzeti anyaszentegyház feletti — jogérvénytelen „egyezkedés“ útján elharácsolts — véduri jogai teljes épségökben visszaállíttassanak;

hogy szent koronánk azon birtokai, mik kezdet óta (sz. István II. könyve 6. szak.) a királyi udvar méltóságának fentartására szánvák, s már Albert Decretumának 16. t. c., Ulászló 1514-iki VII. Deer. 1., 2. 3. §-a elidegeníthetetleneknek nyilváníts, s az 1723: 16. t. cz. 2. §-a mint „nemzeti javakat különös figyelem“ alá veszen, az 1608: 22. t. cz. 1. §-a, 1609: 54. rendelete folytán, jelenlegi bitor (s jövedelmeikben elmarasztalendő) tulajdonosaik kezéből egysegtlenül visszafoglaltassanak;

követeljük, hogy az 1559: 43., 1723: 5., 1741: 26., 1791: 56. t. cz. ellenére hazánk annyi fia ellen, illetéktelen bírak által, idegen törvények szerint követett jog- és érvénytelen eljárásnak eredményei megszüntessenek.

És, hogy mind e jog- és törvénytapodás lehetőségének, jövőre legalább, eleje vétessék, követeljük, hogy az ősi törvényeink szellemén végig vonuló s Ulászló VI. Decretuma 7-dik cikkében tisztán formulázott felelőssége a kormányi hatalomnak ujlag és határozottan kimondattassék.

Szóval: követeljük vissza mindazt, miből szegény hazánkat a 12 évig dulongott önkény a boszu méltatlanságával, s az irtó gyűlölet logikai következettségével kifosztogatta.

És ha, mindezt visszaszereztük is, ha a jogállapotot, min tovább építhetend a jövő, megnyernők is: hány élet, mennyi köny és mennyi vér marad fenn, mely az igazság nagy istenétől várhat csak itéletet?! Várjuk be azt, szent megadással hajolva meg végzéséi előtt. A sírok felett mint örökzöld koszoru virul a feltámadás szent hite; gyarló, korlátolt emberekül, tőlünk, elég hű tolmácsa lenni annak, mit a törvény parancsol, a nemzet jogos igényei kívánnak, a multnak keserves tapasztalása követel s a jövő biztosítása feltételez.

És lenni hű tolmácsa azon érületnek, mely — őseink hagyományaként — a Kárpátoktól Adriáig,

kunyhók s palotákban, az összes nemzetnek Isten után legszentebb hitvallása, mely mind e szenvedés között — mint kohában az arany — mindinkább megszilárdult, hogy „vagyunk a kik voltunk, s leszünk a kik vagyunk,“ és vesse így vagy úgy fölötünk koczkáit a végzet: lehet, hogy a magyar nemzet veszni fog, de hogy osztrákká legyen, az nem lehet soha!

Ez azon egy hitvallás, uraim, mit osztunk mindannyian, s mely, mivel osztjuk, e házat a nemzet képviselőjévé teszi; s a hazánk nagy fia által kijelölt ösvény az, mely, ez irányban közügyünknek, e hányatott hajónak, annyi szirt között, legbiztosbnak mutatkozik. Versenyezzünk, ki szereti inkább a hazát, de kövessük őt mindannyian, együtt, egységes bizalommal, mely egységes erőt, egységes hatályt nyújt; mint a villansodrony, egy kapcsot szöve milliók szive és karja közt. — Egyébiránt:

Demosthenes magasztalva írja Spártáról, hogy ott tanácskozás közben a közügyek felett, tartalék nélkül nyilvánítja kiki véleményét; de ha valami mgállapítva lön, fennen magasztalják mindannyian, s támogatják azok is, a kik ellenezték. Legyünk szintoly hazafiak; legyünk hivebbek a hazához, mint véleményeinkhez. Gyakran nem kisebb szolgálatot tesz a szó, mint a fegyver. Az ige öl és terem.

Ha a nemzet és a trón közé válfalul nem torkodnék az elévülhetlen jognak s a pillanat követelményeinek balértése, s a közeledni kényszerült érdeküket tovább és tovább nem távolítaná; ha az igazság szózata a trón messzeségeig elzendülni bírna: e válságos pillanatok küszöbén ekként szólalna a fejedelemhez:

Midőn e nemzet 14 év előtt téged, gyermekül még jó remény fejében, oly részvevéssel üdvözölt, mint egy diadalmas királyt: nem álmodátok, sem ő, sem te, hogy a végzet egy évvel utóbb kezeidbe adandja a szilaj események gyeplőjét. Megragadád, gyenge, gyakorlatlan kézzel. Hogy vezetők helyett urok lehetsz: elhiteték veled azok, kik fiatal szived bizalmát, önérdekeik martalékaul ellesték; nemes szenvedelmeidet csalképekkel izgaták, s a hitet erőd- és hatalmadban azon fokig hurozák, hol a gyarló ember elé a lehetlenség von korlátokat, kiket kormányzásod élére állítal: nem szolgálai voltak a tró-

nod érdekével egy közügynek, sőt szembe állíták; csatára szálltak nem csak a nemzettel, harczra keltek a gondviseléssel, mely a népek történelmét vezérli. A legitimitást proclamálták árulólág, ignorálva nem csak azt, a mi van, hanem azt is, a mi volt. E legitim császári kormány volt, mely pártot ütve a magyar király esküje ellen, tábornok alakította öntestvéreinkből, hazánk szent földét, mint hat század előtt, mongol csordák által egy nagy temetővé pusztítottá, s kik a törvény parancsára, a hon védelmeül, fegyvert ragadának, s a becület és büség eltiltá, hogy azt — mert a veszély, mint Hannibál, közelgett — eldobják gyáván s hitszegőn — mint pártütőket, ő maga a pártütő! a bűn és gyalázat halálával gyilkoltatá le. Irtott és pusztítá, bitón, a börtönök fenekén, s a mi mindezeknél több, a száműzés s a lélek gyötrelmeinek kinpadán. — És midőn a hóher kifáradott, kitörle az élet könyvéből e nemzetet, „geographai fogalommal“ tette e hazát, s a megalázás hadjáratát indítá meg ellene hontalan zsoldosainak sáskatábora által. Mint a római caesárok korában, kiknek nevét megbélyegezte a történelem, oly magasra függesztetett fel a törvény, hogy tudomást ne vehessen róla a nép: a bitor kény nem értett nyelven rendelkezett vér és vagyon felett, hogy az európai Kánaán népe, mint a Básták korában, saját gyermekeit bocsátá áruba, s családok, kiknek nevéhez a nemzeti hála bogláráit tűzte a historia, a tönk-rejutas örvénye felé sodortatának.

Elmondhatók a kesergő prófétával: „Örökségünk idegenekre szállott, házaink a kívül valókra, idegenek és szolgáink uralkodtak rajtunk.“

És lőn, hogy a sir, mely e nemzetet volt elnyelendő: nem azt, hanem a vérrel és könyűvel épített új „nagy és egységes Ausztria“ anyagi hatalmát, hírnevét s erkölcsi hitelét, künn és benn egyiránt, nyelte el, s a koronát eddigelé is már egy országtól fosztotta meg, e vereséget tizszerezve az által, hogy mi k é n t fosztotta meg. —

És ime, óh fejedelem, künn a látkör elboritva vészjelekkel; benn megrázva és rengve alapjaiban minden, a szív dobbanásától a velők oszlásaig, s a kény ephemer creatiói fölött a nemesis halovány arca rémlik — csak e gy van, a mi rendületlenül ma-

radt, mint a köszál, min ki nem fognak a pokol kapui, a hit : hogy „Magyarország van és lesz.“

Védangyalod sugalma volt az, oh fejedelem, mely felmutatá az ösvényt, mely az enyészethez vezet.

Hallani akarád a nemzet szózatát, mely — mint a hit vértanuit a hóhér bárdja szentesite meg — soha dicsőbb nem vala, mint gyötrelmeinek némaságában.

És ime, a népek igazsága hasonló Istenéhez : tüdő és megbocsátó. Nem idézi fel a halottakat, hogy halvány árnyaik érczfalként sorakozzanak a nemzet és trón közé ; a megemlékezés méltó vádsvavai nélkül ajkain, szivében a kötelesség nyugodt, meg nem rendíthető érzetével, mint Tarquin elé a Sybilla, lép trónodhoz, egyszer még s utoljára, a törvény szent könyvével kezében, mondván: az Irás szavai szerint : „Nem kell nekünk kegyelem, csak igazság!“

Szicziának egy bölcs királya szerint : a fejedelmek legjobb tanácsadói a halottak. A mi halottaink vére, a mi szenvedéseink könyűje lőn azon törvény pecsété, a mi mellett e nemzet felszólal — értsd meg, oh király, felszólal, nyugodtan, türelmesen, míg keblében, mint bösz Ocean, háborog, mint ez égő emlékezet. Szűk egy ember „engedményezése“ e tengernyi mozgalomnak, mely fölött, mint egykoron, az Urnak lelke lebeg. Hajtsd alá előtte a föld poráig homlokod, oh fejedelem, nehogy megdördüljenek az Irás szavai : „Magamra öltöm a haragot, mint egy palástot, mert nem békét jöttem én hirdetni, hanem harcot és halált.“

Vannak a trónok történelmében pillanatok — válpontok lét és nemlét között — mikben a végzet intő szózata nyilatkozik. Ne hagyd elzendülni, oh fejedelem ! Kormányod, a multban három századig vivott e nemzet szive ellen : ne kelj te új csatára az örök igazság elveivel ; ez a harcz egy véges ember tusája volna a végtelen jövővel, ez harcz leendene egy király és Isten között !

A „MAGYARORSZÁG“ 126. száma után közölve.

